

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Стахів І. М.

ЛЕКЦІЯ № 2

Предмет, об'єкт та метод бухгалтерського обліку

з навчальної дисципліни
„Облік і аудит”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”
рівень освіти – бакалавр

Тема 2. Предмет, об'єкт та метод бухгалтерського обліку

1. Предмет і об'єкт бухгалтерського обліку
2. Метод бухгалтерського обліку.
3. Регулювання бухгалтерського обліку.

1. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік, як і будь-яка інша економічна наука, має свій предмет, об'єкти, суб'єкти і метод. Вивчення того, що обліковується, розкриває зміст предмету бухгалтерського обліку, а вивчення того, як ведеться облік, якими основними способами і прийомами він здійснюється, характеризує його метод.

Предмет обліку – це факти господарської діяльності, які характеризують стан та використання ресурсів підприємства, процесів придбання, виробництва, збуту, розрахункові відносини підприємства з фізичними і юридичними особами, фінансові результати та їх використання, формування інформації фінансового характеру для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Сутність предмету бухгалтерського обліку розкривається через об'єкти. Під об'єктом обліку розуміють конкретний засіб (майно) або джерело його утворення, наприклад, матеріали, паливо, готівка та безготівкові кошти тощо, та господарські процеси.

За економічним змістом та призначенням об'єкти можна об'єднати в дві групи:

о об'єкти, що забезпечують господарську діяльність підприємства – господарські засоби та їх джерела (необоротні активи, оборотні активи, капітал);

о об'єкти, що складають господарську діяльність підприємства – господарські процеси та їх результати (процес постачання, виробництва, реалізації, прибуток).

Активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

За складом і використанням господарські засоби (ресурси) групують за такими напрямками:

1) *за формами функціонування*: матеріальні засоби (активи – ОЗ, матеріали, ГП), нематеріальні засоби (активи), фінансові активи (готівкові кошти, їхні еквіваленти, фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість);

2) *за монетарною ознакою*: монетарні (грошові кошти, їхні еквіваленти, дебіторська заборгованість у фіксованій або визначеній сумі грошей) і немонетарні;

3) *за характером участі в господарському обороті і швидкістю їх обігу*: оборотні і необоротні. **Оборотні засоби** — грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші засоби, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати складання фінансової звітності. **Необоротні засоби**, на відміну від оборотних, багаторазово беруть участь у господарському процесі, тому переносять свою вартість на вартість продукції (послуг, робіт) частинами, зокрема основні засоби та нематеріальні активи

шляхом амортизації. Крім того, вони утримуються підприємством більше одного року (одного операційного циклу, якщо він довший за рік), тому їх ще називають *довгостроковими*. **Витрати майбутніх періодів** — витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів — аванс орендної плати, оплата передплати спеціальної літератури, витрати на освоєння виробів тощо. **Необоротні активи**: нематеріальні активи; незавершене будівництво; основні засоби; довгострокові фінансові інвестиції; довгострокова дебіторська заборгованість; відстрочені податкові активи; інші. **Оборотні активи**: запаси (виробничі; тварини на вирощуванні та відгодівлі; незавершене будівництво; готова продукція; товари); одержані векселі; дебіторська заборгованість; поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти; інші;

4) *за ступенем ліквідності*: ліквідні (грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, короткострокова дебіторська заборгованість, запаси ГП, призначеної для реалізації) і неліквідні (ОЗ, НМА, незавершене будівництво, довгострокова дебіторська заборгованість, безнадійна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів тощо);

5) *за участю у виробничому процесі*: засоби у сфері виробництва (ОЗ, матеріали, паливо тощо), засоби у сфері обігу (готові вироби, грошові кошти, кошти в розрахунках, засоби, які обслуговують сферу обігу), невиробничі засоби (житлові будинки, гуртожитки, дитячі садки тощо);

б) *за видами діяльності*: в основній діяльності підприємства, в операційній діяльності, у фінансовій діяльності і в інвестиційній діяльності;

7) *за нарахуванням зносу*: засоби, які підлягають амортизації (ОЗ, крім землі, інші необоротні матеріальні активи, НМА, фінансові інвестиції) і які не підлягають амортизації.

Власний капітал — частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань, тобто частина майна, що створена за рахунок власних господарських засобів.

В результаті залучення *господарських засобів* утворюються **зобов'язання** — заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Самі господарські процеси в узагальненому вигляді – це взаємодія трьох складових: засобів праці (будівлі, станки, обладнання, інструменти), предметів праці (сировина, матеріали, паливо, енергія), живої праці (робоча сила).

Процес постачання (купівлі) – стадія кругообігу, на якій гроші перетворюються в засоби виробництва і ресурси праці. Підприємство в результаті забезпечується матеріальними і трудовими ресурсами. При цьому об'єктами обліку тут є витрати на придбання засобів і ресурсів, обсяг їх заготівлі, розрахункові операції з постачальниками.

Процес виробництва – стадія кругообігу, на якій створюють блага шляхом поєднання засобів виробництва з робочою силою (виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг). Об'єктами обліку є витрати (засоби праці в розмірі зношеної частини, сировина, паливо, енергія, праця та її оплата), собівартість продукції, наявність та рух готової продукції.

Процес реалізації – стадія кругообігу, на якій реалізують вироблену товарну продукцію, і остання набирає грошової форми, що дає можливість продовження наступного операційного циклу кругообігу капіталу.

2. Метод бухгалтерського обліку

Класифікація господарських засобів і джерел їх утворення

Господарські засоби – це сукупність матеріальних ресурсів, грошових коштів, фінансових вкладень, а також витрат на придбання прав, необхідних для здійснення діяльності суб'єкта господарювання. Господарські засоби групують за двома ознаками: - складом і розміщенням; - джерелами формування і цільовим призначенням.

Господарські засоби

1.Необоротні активи

Основні засоби

Нематеріальні активи

Довгострокові фінансові інвестиції

Довгострокова дебіторська заборгованість

Незавершене будівництво

Гудвіл

Інші необоротні активи

2.Оборотні активи

Виробничі запаси, МШП(малоцінні швидкозношувані предмети), товари

Грошові кошти в касі

Поточні фінансові інвестиції

Короткострокові векселі одержані

Кошти на поточних рахунках в банках

Розрахунки з покупцями та замовниками

Розрахунки з різними дебіторами

До складу **необоротних активів** належать господарські засоби, які використовуються у господарській діяльності підприємства більше одного року або операційного циклу.

Оборотні активи складаються із: - запасів - дебіторської заборгованості - грошових коштів підприємства - поточних фінансових інвестицій. Власні джерела утворення господарських засобів визначаються вартістю майна, тобто чистими активами, які обчислюються як різниця між вартістю майна і залученими джерелами. Власні джерела мають складну структуру, що залежить від організаційно-правового статусу підприємства (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, державне підприємство, орендне підприємство).

До власних джерел утворення господарських засобів зараховують: зареєстрований, додатковий, резервний капітали, капітал у дооцінках, нерозподілений прибуток.

Залучений (позичковий) капітал — це частина вартості майна суб'єкта господарювання, придбаного за рахунок виникнення зобов'язань, які необхідно повернути банкам, постачальникам, інвесторам: коштами, цінностями, які еквівалентні до вартості майна.

2. Метод бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність підприємства відображається в обліку. Він складається з наступних елементів:

Метод бухгалтерського обліку

Документація

Інвентаризація

Система рахунків

Подвійний запис

Оцінка

Калькуляція

Баланс

Звітність

Документація – відображення господарських операцій у визначених носіях інформації – на паперових бланках або технічних носіях. Це письмове свідчення про здійснення господарської операції, що надає юридичної сили даним бухгалтерського обліку.

Інвентаризація – це співставлення даних бухгалтерського обліку з фактичною наявністю об'єктів обліку для виявлення відхилень, виправлення помилок та контролю за збереженням цінностей.

Система рахунків бухгалтерського обліку – це спосіб групування господарських засобів та їх джерел за економічно однорідними ознаками та поточний облік їх змін у кількісному і вартісному параметрах. Для групування господарських засобів використовують активні рахунки, для обліку їх джерел – пасивні.

Подвійний запис – це процес відображення господарських операцій та викликаних ними змін одночасно на двох рахунках бухгалтерського обліку в одній і тій самій сумі.
Оцінка – це відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику з метою узагальнення їх у цілому по підприємству.

Калькуляція – це спосіб групування витрат для обчислення собівартості продукції та послуг як у цілому, так і поодинці.

Баланс – метод групування і відображення в грошовій оцінці на певну дату господарських засобів та джерел їх утворення, при якому сума господарських засобів дорівнює сумі їх джерел.

Звітність – система взаємопов'язаних і взаємозумовлених показників, які відображають господарсько-фінансову діяльність підприємства (організації, установи) за визначений період і є завершальним етапом бухгалтерського обліку.

3. Регулювання бухгалтерського обліку

Законодавчі основи регулювання бухгалтерського обліку визначені Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні та поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Законом передбачено:

а. державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності з метою захисту інтересів користувачів й удосконалення бухгалтерського обліку та звітності;

б. застосування принципів і методів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які визначаються національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та не суперечать міжнародним стандартам;

в. розробку галузевими міністерствами та іншими органами виконавчої влади методичних рекомендацій щодо застосування національних П(С)БО відповідно до галузевих особливостей;

г. напрями діяльності Методологічної ради з бухгалтерського обліку тощо.

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

д. створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковим для всіх підприємств, гарантують і захищають інтереси користувачів;

е. удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні представлена п'ятьма рівнями, кожен з яких охоплює ряд документів.

Порядок ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності за угодою про розподіл продукції, у тому числі валюта, а також перелік, форми, зміст, звітний період, порядок складання та подання фінансових звітів за угодою про розподіл продукції, визначаються такою угодою відповідно до Закону України "Про угоди про розподіл продукції".

Методологічна рада з бухгалтерського обліку діє на підставі Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку. Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку та її персональний склад затверджуються Міністром фінансів України.

Важливою установою, яка здійснює керівництво обліком, є також центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики. Відповідно до Закону України «Про державну статистику» від 13 липня 2000 р. організовує і проводить статистичне спостереження, аналіз та надання користувачам інформації про соціально-економічні явища і процеси. Крім цього, розробляє систему показників, за якими ведеться облік, уніфікує форми звітності, розробляє і затверджує типові форми первинного обліку. Формування та подання облікової інформації, яка використовується для складання фінансової звітності підприємств, Міністерство фінансів України погоджує з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики. Квартальна на річна фінансова звітність підприємства за встановленими формами обов'язково подаються органам державної статистики для узагальнення та розрахунку макроекономічних показників.

Стандарт обліку – облікові правила та процедури, що стосуються виміру, оцінки й надання облікової інформації, розроблені відповідними професійними організаціями.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

На сьогодні в Україні діє 31 національне П(С)БО, які регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку, базуються на МСБО та не суперечать їх положенням. Стандарти надають свободу вибору відповідних методів обліку, вони описують можливі методи, надають рекомендації щодо їх вибору залежно від специфіки діяльності підприємства.

П(С)БО складаються структурно з таких частин:

- а. *Загальні положення.*
- б. *Визнання та класифікація об'єкта бухгалтерського обліку.*
- в. *Оцінка об'єкта бухгалтерського обліку.*
- г. *Характеристика обліку об'єкта бухгалтерського обліку.*
- д. *Розкриття інформації.*
- е. *Додатки (у разі необхідності).*

Змістовна частина П(С)БО здебільшого містить норми, які добре відомі фахівцям за попередньою нормативною базою. Водночас їх доповнено деякими новими методами оцінки, розподілу, складу річної фінансової звітності. Збережені національні традиції щодо затвердження уніфікованих форм фінансової звітності.